

Azərbaycan Respublikası adından

QƏRAR

Bakı şəhəri

İş № 2-2(102)-390/2021

02.11.2021

ALİ MƏHKƏMƏ

Azərbaycan Respublikası adından

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin
Kommersiya Kollegiyası

**İddiaçı LPO İddiaçı ASC-nin ləğvedicisi Əmanətlərin Sığortalanması
Fondunun cavabdehlər Cavabdeh1, Cavabdeh2
Elxan oğluna, Cavabdeh3, Cavabdeh4
qızına, Cavabdeh5 və Cavabdeh6
Akif oğluna qarşı iş üzrə**

Q Ə R A R

Açar sözlər: kredit müqaviləsi üzrə yaranmış borcun tutulması, borcun ipoteka predmeti olan daşınmaz əmlaka yönəldilməsi, iddia müddəti

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Kommersiya Kollegiyası hakim Abiyeva Kəmalə Nəbi qızının sədrliyi və məruzəsi, hakimlər Dadaşov İlqar Ağababaş oğlu və Qəribov Bəhman Fərhad oğlundan ibarət tərkibdə, Elgün Lətifovun katibliyi, iddiaçının vəkili X4, Cavabdeh2 vəkili Vəkil iştirakları ilə,

Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinin Kommersiya Kollegiyasının 2021-ci il 13 aprel tarixli 2-2(106)-90/2021 sayılı qətnaməsindən Cavabdeh2 tərəfindən verilmiş kassasiya şikayətinə açığ məhkəmə iclasında baxılmışdır.

I. İŞİN HALLARI

1. İddiaçı ASC-nin Biləsuvar filialı ilə Cavabdeh2 arasında bağlanmış 2013-cü il 11 aprel tarixli 3455 sayılı kredit müqaviləsinə əsasən Cavabdeh2 illik 6% dərəcəsi ilə, 36 ay müddətinə iri buynuzlu mal-qaranın yetiştirilməsi üçün 15.000 (on beş min) manat məbləğində kredit verilməsinə dair tərəflər razılığa gəlmişlər.

2. 2013-cü il 11 aprel tarixli kassa məxaric orderinə əsasən 2013-cü il 11 aprel tarixdə 15.000 manat məbləğində kredit İddiaçı ASC tərəfindən Cavabdeh2 ödənilmişdir.

3. İddiaçı ASC-nin Biləsuvar filialı ilə Cavabdeh2 və Cavabdeh1 arasında bağlanmış 2013-cü il 11 aprel tarixli, 3455 sayılı ipoteka müqaviləsinə əsasən, Cavabdeh1 məxsus Biləsuvar şəhəri, H.Aslanov küçəsində olan 0.17 hektar torpaq sahəsində yerləşən 199,2 m² ümumi, 78,8 m² yaşayış sahəsindən ibarət 2 mərtəbəli, 5 otaqlı fərdi yaşayış evi İddiaçı ASC-nin Biləsuvar filialının xeyrinə ipoteka ilə yüklü edilmişdir.

4. Daşınmaz Əmlakın Dövlət Reyestri Xidməti tərəfindən verilmiş RX seriyalı, ***** sayılı çıxarışından görünür ki, Cavabdeh1 məxsus Biləsuvar şəhəri, H.Aslanov küçəsində olan 0.17 hektar torpaq sahəsində yerləşən 199,2 m² ümumi, 78,8 m² yaşayış sahəsindən ibarət 2 mərtəbəli, 5 otaqlı fərdi yaşayış evi İddiaçı ASC-nin Biləsuvar filialının xeyrinə 2013-cü il 16 aprel tarixdə dövlət qeydiyyatına alınmaqla, ipoteka ilə yüklü edilmişdir.

5. 2020-ci il 17 mart tarixli, *****864 sayılı və 2020-ci il 18 mart tarixli, *****890 sayılı bildirişlərdən görünür ki, İddiaçı ASC-nin Biləsuvar filialı ilə Əsgərov Elxan Rövşən oğlu arasında bağlanmış 2013-cü il 11 aprel tarixli, 3455 sayılı kredit müqaviləsi əsasında aldığı 15.000 manat kreditə görə 10.654,93 manat məbləğində kredit borcunun olması barədə Əsgərov Elxan Rövşən oğlu, Cavabdeh6, Cavabdeh5, Cavabdeh4, Cavabdeh3 və Cavabdeh1 xəbərdar edilmiş, əks təqdirdə məhkəməyə müraciət olunacağı barədə məlumatlandırılmışdır.

6. LPO İddiaçı ASC-nin 2020-ci il 16 mart tarixli, *****831 sayılı arayışından görünür ki, 2013-cü il 11 aprel tarixli, 3455 sayılı kredit müqaviləsi üzrə Cavabdeh2 2020-ci il 17 fevral tarixə banka 7.503 manat əsas, müqavilə müddəti üçün hesablanmış və tələb olunan faiz 1.005,40 manat, müqavilə üzrə borcun gecikdiriyinə görə hesablanmış və tələb olunan cərimə 1.061.81 manat, həmçinin Mülki Məcəllənin 445.7-ci maddəsinə görə gecikdirilmiş vaxt üçün 5%-lə hesablanan 1.084,72 manat faiz borcu olmaqla, ümumi borcu 10.654,93 manat təşkil edir.

7. LPO İddiaçı ASC-nin ləğvedicisi Əmanətlərin Sığortalanması Fondu tərəfindən Azərbaycan Respublikası Əmlak Məsələləri Dövlət Komitəsinin yanında Daşınmaz Əmlakın Dövlət Reyestri Xidmətinin 8 sayılı ərazi idarəsinə ünvanlanmış 2020-ci il 18 mart tarixli, *****868 sayılı ərizədən görünür ki, Fond ərizə ilə Azərbaycan Respublikası Əmlak Məsələləri Dövlət Komitəsinin yanında Daşınmaz Əmlakın Dövlət Reyestri Xidmətinin 8 sayılı ərazi idarəsinə müraciət edərək, ipoteka predmetinə tutmanın yönəldilməsi haqqında bildirişin qeydiyyatına alınmasını xahiş etmişdir.

8. Problemlı kreditlərin kompensasiyası üzrə Azərbaycan Respublikası Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatasının rəsmi internet portalından çıxarışdan görünür ki, Cavabdeh2 LPO İddiaçı ASC-yə olan əsas kredit borcu 7.503 manat təşkil etmiş, həmin kreditin illik faiz dərəcəsi 1% olmaqla 5 il (1 il güzəşt müddəti ilə) müddətinə restrukturizasiya olunması təklif olunmuşdur.

İŞ ÜZRƏ QƏBUL EDİLMİŞ MƏHKƏMƏ AKTLARI

a) Birinci instansiya məhkəməsində icraat

9. İddiaçı LPO İddiaçı ASC-nin ləğvedicisi Əmanətlərin Sığortalanması Fondu (bundan sonra mətnə iddiaçı) cavabdehlər Cavabdeh1, Cavabdeh2, Cavabdeh3, Cavabdeh4, Cavabdeh5 və Cavabdeh6 (bundan sonra mətnə cavabdehlər) qarşı iddia ərizəsi ilə Şirvan Kommersiya Məhkəməsinə müraciət edərək, Cavabdeh2 7.503 manat əsas, 1.005,40 manat faiz, 1.061,81 manat məbləğində cərimə və 1.084,72 manat kredit müqaviləsinin müddəti bitdikdən sonra hesablanmış məbləğ olmaqla, cəmi 10.654,93 manat məbləğində kredit borcunun və mübahisənin məhkəmə vasitəsi ilə həll edilməsi üçün ödənilmiş 30 manat məbləğində dövlət rüsumunun tutularaq iddiaçının xeyrinə ödənilməsi, ipoteka qoyulmuş, xüsusi mülkiyyət hüququ ilə Cavabdeh4, X1, Cavabdeh1, Cavabdeh6, Cavabdeh5 Allahverdi oğluna məxsus olan, Biləsuvar şəhəri, Həzi Aslanov küçəsində, 0,17 ha torpaq sahəsində yerləşən 67 saylı fərdi yaşayış evinə torpaq sahəsi ilə birlikdə tutmanın yönəldilməsi, həmin fərdi yaşayış evinin torpaq sahəsi ilə birlikdə açıq hərrac yolu ilə satılması, satışdan əldə olunan vəsaitin kredit borcuna yönəldilməsi və ipoteka predmetinin satışından əldə olunan vəsait Cavabdeh2 borcunun tam ödənilməsinə kifayət etmədiyini halda qalan borc məbləğinin Cavabdeh2 tutularaq iddiaçının xeyrinə ödənilməsi barədə qətnamə çıxarılmasını xahiş etmişdir.

10. İddia tələbi onunla əsaslandırılmışdır ki, iddiaçı ilə Cavabdeh2 arasında bağlanmış 2013-cü il 11 aprel tarixli, 3455 sayılı kredit müqaviləsinə əsasən cavabdehə 36 ay müddətinə, illik faiz 6% ödənilmək şərti ilə 15.000 AZN məbləğində kredit vəsaiti verilmişdir. Həmin kredit müqaviləsinin təminatı olaraq, cavabdehlər Cavabdeh4, X2, Cavabdeh1, Cavabdeh6, Cavabdeh5 Allahverdi oğlu ilə həmin tarixdə 2013-ci il 11 aprel tarixli, 3455 sayılı ipoteka müqaviləsi bağlanmış və həmin ipoteka müqaviləsinə əsasən, xüsusi mülkiyyət hüququ ilə Cavabdeh4, X1, Cavabdeh1, Cavabdeh6, Cavabdeh5 Allahverdi oğluna məxsus olan, Biləsuvar şəhəri, Həzi Aslanov küçəsində, 0,17 ha torpaq sahəsində yerləşən 67 saylı fərdi yaşayış evi torpaq sahəsi ilə birlikdə iddiaçının xeyrinə ipoteka ilə yüklü edilmişdir.

11. Kredit müqaviləsinə əsasən, borcalan bankdan aldığı krediti və ona hesablanmış faiz borcunu bu müqavilənin tərkib hissəsi olan ödəniş qrafikinə müvafiq olaraq ödəməyi öz üzərinə götürmüşdür. Müqaviləyə əsasən borclu öhdəliyin icra edilməməsi və ya lazımcına icra edilməməsi ilə əlaqədar borcun məcburi qaydada alınmasına yönəlmiş məhkəmə qətnaməsi tam icra olunub başa çatanaq hesablanmış faizləri Banka ödəməlidir. Lakin buna baxmayaraq borclu Cavabdeh2 kredit müqaviləsinin şərtlərini pozmuş, dəfələrlə olunmuş şifahi və yazılı xəbərdarlıqlara baxmayaraq, üzərinə düşən öhdəlikləri yerinə yetirməmiş, kredit və faizləri vaxtında ödəməmişdir.

12. Hazırda borclunun Banka ödənilməmiş 7.503,00 manat əsas, 1.005,40 manat müddət sonuna hesablanan faiz, 1.061,81 manat məbləğində cərimə və 1.084,72 manat kredit müqaviləsinin müddəti bitdikdən sonra hesablanmış məbləğ olmaqla, cəmi 10.654,93 AZN borcu mövcuddur. Cavabdeh2 ilə iddiaçı arasında bağlanmış 2013-cü il 11 aprel tarixli, 3455 sayılı kredit müqaviləsinin təminatı olaraq Cavabdeh1 ilə 2013-cü il 11 aprel tarixli, 3455 sayılı ipoteka müqaviləsi bağlanmışdır və müqaviləyə əsasən Cavabdeh4, X1, Cavabdeh1, Cavabdeh6, Cavabdeh5 Allahverdi oğluna məxsus olan, Biləsuvar şəhəri, X küçəsində, 0,17 ha torpaq sahəsində yerləşən 67 saylı fərdi yaşayış evi ASC-də ipoteka ilə yüklü edilmişdir. Borc ödənilmədiyindən məhkəməyə müraciət olunmuşdur.

13. İddiaçı tələbinin maddi hüquqi əsası kimi Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin (bundan sonra mətnə MM) 317.1, 317.2, 385.1, 386.1, 442, 445.1, 445.2, 448.1, 739.1, Azərbaycan Respublikası Mülki Prosesual Məcəlləsinin (bundan sonra mətnə MPM) 4.1-ci maddələrinə istinad etmişdir.

14. Şirvan Kommersiya Məhkəməsinin 2020-ci il 22 iyul tarixli e-2-2(121)-809/2020 sayılı qərarı ilə məhkəmə-mühasibatlıq və əmtəəşünaslıq ekspertizaları (qiymətləndirmə) təyin edilmişdir (hakim Rafiq İsmayılov).

15. Həmin qərardadın icrası qaydasında Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyi Məhkəmə Ekspertiza Mərkəzi tərəfindən 2020-ci il 14 sentyabr tarixli, 9/3441 sayılı ekspert rəyi verilmişdir. Həmin rəylə müəyyən edilmişdir ki, iddiaçı ilə Cavabdeh2 arasında bağlanmış 2013-cü il 11 aprel tarixli, 3455 sayılı kredit müqaviləsinin qeyd olunan şərtləri nəzərə alınmaqla Cavabdeh2 müqavilə müddətinə, yəni 2016-cı il 11 aprel tarixədək əsas borc üzrə 7.499,94 manat, faiz borcu 333,75 manat, maliyyə arayışı müddətinə 2020-ci il 17 fevral tarixinə əsas borc üzrə 7.499,94 manat, faiz borcu üzrə 1.777,49 manat təşkil edir.

16. Həmçinin "xxxx" MMC-nin 2020-ci il 8 oktyabr tarixli, G-10/20-231 sayılı fərdi yaşayış evinin qiymətləndirilməsi barədə rəy verilərək göstərilmişdir ki, Cavabdeh1 məxsus Biləsuvar şəhəri, H.Aslanov küçəsində olan 0.17 hektar torpaq sahəsində yerləşən 199,2 m² ümumi, 78,8 m² yaşayış sahəsindən ibarət 2 mərtəbəli, 5 otaqlı fərdi yaşayış evinin likvid dəyəri 85.000 manat təşkil edir.

17. Cavabdeh2 nümayəndəsi və vəkili Vəkil tərəfindən məhkəməyə ərizə ilə müraciət edərək, iş üzrə iddia müddətinin tətbiq edilərək, iddianın rədd edilməsi xahiş edilmişdir.

18. Şirvan Kommersiya Məhkəməsinin 2020-ci il 25 noyabr tarixli, e-2-2(121)-809/2020 sayılı qətnaməsi ilə iddia təmin edilməmişdir (hakim Rafiq İsmayılov).

19. Birinci instansiya məhkəməsi gəlidiyi nəticə ilə bağlı göstərmişdir ki, iddiaçı tərəfindən bağlanmış kredit müqaviləsi üzrə öhdəliklər yerinə yetirilsə də, Cavabdeh2 həmin müqavilə üzrə öz üzərinə düşən öhdəlikləri yerinə yetirməmişdir. İddia qismən əsaslı olsa da, təmin edilməməlidir. Çünki, tərəflər arasında bağlanmış 2013-cü il 11 aprel tarixli, 3455 sayılı kredit müqaviləsi üzrə Cavabdeh2 7.503 manat əsas borcun olması iş materialları ilə qismən sübut olunur. Həmçinin problemlı kreditlərin kompensasiyası üzrə portaldan çıxarışdan görünür ki, Cavabdeh2 iddiaçıya olan əsas kredit borcu 7.503 manat kimi qeyd edilmişdir.

20. Lakin 2020-ci il 14 sentyabr tarixli, 9/3441 sayılı ekspert rəyi ilə onun əsas borcunun 7.499,94 manat olduğu müəyyən olunmuşdur. Belə olan halda, Cavabdeh2 iddiaçıya əsas kredit borcu 7.499,94 manat olduğu halda, iddiaçı tərəfindən hesablama düzgün aparılmamış, cavabdehin borcu düzgün olmayaraq 7.503 manat hesablanmış, həmin məlumatlar Azərbaycan Respublikası Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatasına ötürülmüşdür ki, bu məlumatlar da öz növbəsinə portala 7.503 manat əsas borc kimi işlənmişdir. Başqa sözlə, iddiaçı tərəfindən verilmiş düzgün olmayan hesablama əsasında, cavabdehin əsas borcunun problemlı kreditlərin kompensasiyası üzrə portalda 7.503 manat kimi qeyd olunması onun qeyd olunan həcmdə əsas borcunun olmasına əsas ola bilməz. 2020-ci il 14 sentyabr tarixli, 9/3441 sayılı ekspert rəyi ilə cavabdehin əsas borcunun 7.499,94 manat olduğu müəyyən olunur.

21. Digər tərəfdən, mübahisələndirilən borc məbləğinə "Azərbaycan Respublikasında fiziki şəxslərin problemlı kreditlərinin həlli ilə bağlı əlavə tədbirlər haqqında" 2019-cu il 28 fevral tarixdə 551 nömrəli Fərmanda nəzərdə tutulan güzəştlərin tətbiq olunacağı təqdirdə borcun məbləğinin dəyişməsi (azalması) istisnasızdır. Sadalananlara əsasən, cavabdehə münasibətdə xarici valyutada olan kreditinin əsas məbləğinin devalvasiya nəticəsində manatla artmış hissəsinin ödənilməsi mexanizmini (qaydasını), habelə həmin məbləğə hesablanmış faiz və dəbbə pulu (cərimə, penya) üzrə tətbiq ediləcək güzəştləri müəyyən etdiyindən, restrukturizasiyaya təklif olunması üçün müəyyən edilmiş kredit məbləğinin restrukturizasiya olunmamasını nəzərə alaraq iddia tələbi yalnız əsas borcun 7.499,94 manat hissəsində əsaslı, faiz borcu və cərimə hissəsində isə əsassızdır. Belə ki, Fərmanın tətbiqi ilə bağlı vətəndaşın müraciət edəcəyi halda da, iddiaçı hazırda irəli sürdüyü tələb üzrə borc məbləğinin yenidən güzəştli şərtlərlə qaytarılmasını deyil, restrukturizasiya olunması təklif olunan məbləği müəyyən edəcəkdə.

22. Gecikdirilmiş vaxt üçün hesablanan illik 5 faiz olmaqla 1.084,72 manat faiz tələbinə münasibətdə qeyd edilmişdir ki, tərəflər arasında bağlanmış kredit müqaviləsi üzrə gecikdirmə nəticəsində dəyən ziyan qarşılamaq üçün dəbbə pulu nəzərdə tutulmuşdur, yəni MM-in 466.2.1-ci maddəsinə əsasən kredit müqaviləsi üzrə zərərin deyil,

yalnız dəbbə pulunun tutulması barədə tərəflər razılaşıblar. Dəbbə pulundan əlavə dəymiş ziyanla əlaqədar məhkəməyə heç bir sübut təqdim olunmamışdır.

23. Bundan əlavə, iddiaçının Biləsuvar filialı ilə Cavabdeh2 və Cavabdeh1 arasında 2013-cü il 11 aprel tarixli, 3455 sayılı ipoteka müqaviləsi bağlanmışdır. Borcun ipoteka predmetinə yönəldilməsi, həmin əmlakın açıq hərracda satılaraq tələb edilən borcun ödənilməsi tələbi qismən əsaslı hesab edilmişdir. Belə ki, iddiaçı iddia ərizəsində tələbin ipoteka predmeti olan Cavabdeh1, Cavabdeh3, Cavabdeh4, Cavabdeh5 və Cavabdeh6 məxsus Biləsuvar şəhəri, X küçəsində olan 0.17 hektar torpaq sahəsində yerləşən 199,2 m² ümumi, 78,8 m² yaşayış sahəsindən ibarət 2 mərtəbəli, 5 otaqlı fərdi yaşayış evinə (0,17 ha torpaq sahəsi ilə birlikdə) yönəldilməsini xahiş etmişdir. 2013-cü il 11 aprel tarixli, 3455 sayılı ipoteka müqaviləsinin predmeti yalnız Cavabdeh1 məxsus fərdi yaşayış evidir. Müqavilədə fərdi yaşayış evinin yerləşdiyi 0,17 ha torpaq sahəsi ipoteka predmeti kimi nəzərdə tutulmadığından, iddia həmin hissədə əsassızdır.

24. Digər tərəfdən, tələbin cavabdeh kimi qeyd olunan Cavabdeh3, Cavabdeh4, Cavabdeh5 və Cavabdeh6 yönələn hissəsi əsassız hesab edilmişdir. Belə ki, qeyd olunan cavabdehlər hazırki iş üzrə hər-hansı müqavilə tərəfi deyildirlər və iddiaçı qarşısında hər-hansı öhdəlik götürməmişdirlər.

25. Yuxarıda qeyd olunanlar nəzərə alınmaqla, məhkəmə iddianı qismən əsaslı hesab etsə də, aşağıda qeyd olunanlara əsasən onun təmin edilməməsi qənaətinə gəlmişdir.

26. Belə ki, iddiaçının Biləsuvar filialı ilə Cavabdeh2 arasında bağlanmış kredit müqaviləsi 3 il müddətinə, yəni 2016-cı il 11 aprel tarixədək bağlanmışdır və bu müqavilə üzrə ödənişlər həmin tarixdə bitməli idi. Hesabdan çıxarışdan görünür ki, kredit müqaviləsi üzrə Cavabdeh2 tərəfindən sonuncu dəfə 2015-ci il 14 iyul tarixdə ödəniş edilmişdir. Hazırki iddia ərizəsi isə məhkəmənin icraatına 2020-ci il 11 iyun tarixdə, yəni müqavilə üzrə müddətin bitməsindən 4 (dörd) ildən artıq müddət keçdikdən sonra məhkəməyə təqdim edilmişdir.

27. Cavabdeh tərəf ərizə ilə məhkəməyə müraciət edərək, iddia müddətinin keçməsi ilə bağlı iddia müddətini tətbiq etməklə iddia tələbinin təmin olunmaması barədə qətnamə qəbul edilməsi məhkəmədən xahiş etmişdir. Azərbaycan Respublikasının Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatasının 2019-cu il 27 mart tarixli ***** sayılı qərarı ilə təsdiq edilmiş "Fiziki şəxslərin xarici valyutada olan kreditlərinin əsas məbləğinin devalvasiya nəticəsində manatla artmış hissəsinin ödənilməsi mexanizminin və həmin məbləğə hesablanmış faiz və dəbbə pulu (cərimə, penya) üzrə tətbiq ediləcək güzəştlərin müəyyən edilməsi Qaydası"nın 6.16-cı bəndinə əsasən fiziki şəxslərin kredit borclarının restrukturizasiyası məqsədilə yeni güzəştli kredit müqaviləsinin bağlanması ilə bağlı müraciətlərinin qəbulu 2019-cu ilin dekabrın 31-də başa çatır. Hazırki iddia üzrə iddia müddəti ötürüldüyündən və cavabdeh bu barədə məhkəməyə ərizə ilə müraciət etdiyindən iddia təmin edilməməlidir.

28. Məhkəmə həmçinin nəzərə almışdır ki, Azərbaycan Respublikasında fiziki şəxslərin problemlı kreditlərinin həlli ilə bağlı əlavə tədbirlər haqqında" 2019-cu il 28 fevral tarixli, 551 nömrəli Fərman ilə iddia müddətinin axımının MM-in 379.1-ci maddəsinə əsasən dayandırılması kimi qəbul edilsə belə, Azərbaycan Respublikasının Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatasının 2019-cu il 27 mart tarixli ***** sayılı qərarı ilə təsdiq edilmiş "Fiziki şəxslərin xarici valyutada olan kreditlərinin əsas məbləğinin devalvasiya nəticəsində manatla artmış hissəsinin ödənilməsi mexanizminin və həmin məbləğə hesablanmış faiz və dəbbə pulu (cərimə, penya) üzrə tətbiq ediləcək güzəştlərin müəyyən edilməsi Qaydası"na əsasən, müraciətlərinin qəbulunun 2019-cu ilin dekabrın 31-də başa çatdığı nəzərə alınmaqla, 2020-ci il 1 yanvar tarixdən iddia müddətinin axımı Azərbaycan Respublikasının MM-in 379.4-cü maddəsinə əsasən davam etdiyindən, iddia müddəti yenə də ötürülmüşdür və belə olan halda iddia təmin edilməməlidir.

29. Məhkəmə gəlidi nəticəni Azərbaycan Respublikası MM-in 269.7, 373.2, 373.3, 375.2, 376, 379.1, 379.4, 385.1, 386.1, 442, 445.1, 445.2, 448.1, "İpoteka haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun 34, 39.3.3, 41.1-ci maddələrinə, Azərbaycan

Respublikasında fiziki şəxslərin problemlı kreditlərinin həlli ilə bağlı əlavə tədbirlər haqqında” 2019-cu il 28 fevral tarixli, 551 nömrəli Fərmanın 1, 5.1, 8.6-cı bəndlərinə və Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Mülki və Kommersiya kollegiyalarının “İpoteka haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanunun tətbiqi üzrə ipoteka predmeti olan əmlakın ilkin satış qiymətinin müəyyən edilməsi məsələsinə dair” 2020-ci il 20 iyul tarixli 01 sayılı qəraradına istinad etməklə əsaslandırılmışdır.

30. Həmin qətnamədən iddiaçı apellyasiya şikayəti verərək onun ləğv, iddia tələbinin təmin edilməsi barədə yeni qətnamənin qəbul olunmasını xahiş etmişdir.

b) Apellyasiya instansiyası məhkəməsindəki icraat

31. Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinin Kommersiya Kollegiyasının 2021-ci il 13 aprel tarixli, 2-2(106)-90/2021 sayılı qətnaməsi ilə apellyasiya şikayəti qismən təmin edilmiş, birinci instansiya məhkəməsinin qətnaməsi ləğv edilmiş, iş üzrə yeni qətnamə qəbul edilmiş, iddia qismən təmin edilərək, Cavabdeh2 7503 (yeddi min beş yüz üç manat) manat pulun alınaraq iddiaçıya ödənilməsi, tutmanın ipoteka predmetinə yönəldilməsi, ipoteka ilə yüklü edilmiş RX seriyalı, ***** sayılı Hüquqların Dövlət Qeydiyyatı Haqqında Daşınmaz Əmlakın Dövlət Reyestrindən Çıxarışa əsasən tam mülkiyyət hüququ üzrə cavabdehlər Cavabdeh4, Cavabdeh3, Cavabdeh1, Cavabdeh6 məxsus olan Biləsuvar şəhəri, X küçəsində yerləşən 67 nömrəli fərdi yaşayış evi, mülkiyyətində olan 0,17 ha torpaq sahəsi ilə birlikdə açıq hərracdan satılaraq satışdan əldə olunmuş vəsait borcun ödənilməsinə yönəldilməsi, ipoteka predmetinin hərracdan likvid satış qiyməti 85.000 (səksən beş min) manat məbləğində müəyyən edilməsi, iddia tələbinin qalan hissədə təmin edilməməsi qət edilmişdir (sədrlik edən hakim Tofiq Heydərov, hakimlər Tale Kərimov və İsmayıl Əhmədov).

32. Apellyasiya instansiyası məhkəməsi iş üzrə nəticəsini əsaslandıraraq göstərmişdir ki, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin “Azərbaycan Respublikasında fiziki şəxslərin problemlı kreditlərinin həlli ilə bağlı əlavə tədbirlər haqqında” 2019-cu il 28 fevral tarixli, 551 nömrəli Fərmanın təsir dairəsinə düşən kredit müqavilələri üzrə artıq ödənilmiş vəsaitlərin qaytarılması, hesablanmış faiz və dəbbə pulunun azaldılması, vəsaitin restrukturizasiya olunması, yeni güzəştli şərtlərlə kredit müqavilələrinin bağlanması təklif edilməsi və digər güzəştlər edilməsi nəzərdə tutulmuşdur. Həmin güzəştlərin bankların vəsaiti ilə deyil, dövlətin dəstəyi ilə həyata keçirilməsi nəzərdə tutulmuşdur. Fərmanın təsir dairəsinə (8.6-cı bəndi) fiziki şəxslərlə 2012-ci il yanvarın 1-dən bu Fərman qüvvəyə mindiyi günədək bağlanmış kredit müqavilələri üzrə əsas məbləğin və (və ya) faiz borclarının ödənilməsi 360 gündən çox gecikdirilmiş borclar daxil edilmişdir.

33. Cavabdehlərin müqavilə üzrə öhdəliklərinin icra edilməməsi işin mübahisəsiz halını təşkil edir. Müqavilə üzrə öhdəliyin icra edilməməsi nəticəsində iddiaçı maliyyə arayışına əsasən pul tələb etsə də, həmin borc pul məbləğinin maliyyə arayışında istinad edilən kimi deyil, 7503 manat məbləğdə təşkil etməsi barədə problemlı kreditlərin kompensasiyası ilə bağlı internet portalında yerləşdirilmişdir. İnternet portalında ümumi borc məbləği üzrə yekun məbləğ yerləşdirildiyindən, maliyyə arayışında tələb edilən məbləğ deyil, internet portalında göstərilən məbləğ əsas götürülməlidir.

34. Bundan əlavə, kredit müqaviləsi üzrə tələb olunan borcun mövcud olmasını birinci instansiya məhkəməsi nəzərə almamışdır. Belə ki, tərəflər arasında dövlətin dəstəyi ilə kompensasiya olunaraq təklif olunan 7.503 manat borc pulun qaytarılması ilə yeni müqavilə münasibəti yaranmış iddiaçı tərəfindən oferta (müqavilə bağlamaq təklifi) göndərilmiş və cavabdeh borclu Cavabdeh2 aksept etməsi (təklifin qəbulu) vasitəsi ilə təklif olunan məbləğlə razılaşıaraq buna etiraz etməmişdir. Fərmanın icrasından sonra iddiaçıya ödənilməmiş əsas borc qismində qalıq borcunun 7.503 min manat təşkil etməsi və bunun müqabilində tərəflər arasında müqavilə bağlandığı halda müqavilə münasibətlərinə uyğun olaraq borcun ödənilməsi, müqavilə münasibətinə girmək istəmədiyini halda isə kreditorun ümumi əsaslarla müəyyən olunan pulun məhkəmə

qaydasında tələb etmək hüququ yaranır. Problemlı kreditlərin kompensasiyası üzrə Azərbaycan Respublikası Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatasının internet portalından çıxarışda ödəniş müddəti keçmiş əsas kredit borclarının ödənilməsinə yönələn hissənin izahından görünür ki, Cavabdeh2 2019-cu il 1 mart tarixinə əsas kredit borcu (manat ekvivalentində) 7.503 manat məbləğində müəyyən edilmişdir.

35. Tərəflər arasında müqavilə üzrə tələb etmə müddəti məhz tərəflər arasında yeni müqavilə münasibəti yarandığı vaxtdan, yeni 2019-cu il 1 mart tarixdən hesablanmalıdır. Baxmayaraq ki, birinci instansiya məhkəməsi iş üçün mühüm əhəmiyyəti olan bütün faktiki halları araşdırmamış, nəzərə almamışdır ki, Fərmanı ilə banklar ilə fiziki şəxslər arasında olan kredit müqaviləsi üzrə fiziki şəxslərin banklar və ləğv etmə prosesində olan banklar qarşısında ödəniş müddəti keçmiş əsas kredit borclarının ödənilməsinin 10.000 ABŞ dolları və 17.000 manat məbləğində kompesasiya olunması üçün tədbirlər görülməsi qərara alınmış və tərəflər arasında borcun qaytarılması ilə bağlı iddia müddətinin axımı dayanmış və tərəflər arasında təklif olunan kompensasiya üzrə yeni müqavilə münasibəti yaranmışdır. Birinci instansiya məhkəməsi iddia tələbinə cavabdehin ərizəsi üzrə iddia müddətinini tətbiq etməklə maddi və prosesual hüquq normalarını səhv təfsir və tətbiq etməklə yekun nəticəyə gəlmiş, gəlmiş nəticə isə işin faktiki hallarına uyğun olmamaqla qanuni və əsaslı olmamışdır.

36. Bundan əlavə, Cavabdeh2 üzərinə düşən öhdəliyi icra etmədiyi üçün, borcun ipoteka ilə yüklü edilmiş daşınmaz əmlaka yönəldilməsi hissəsində iddia tələbi əsaslı hesab edilmişdir.

37. Apellyasiya instansiya məhkəməsi gəlmiş nəticəni Azərbaycan Respublikası MM-in 317.1, 319.1, 319.4, 377.1, 379.1.5, 379.4, 550, "İpoteka haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun 1.0.1, 33, 34, 39.3.3, 41.1-ci maddələrinə, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin "Azərbaycan Respublikasında fiziki şəxslərin problemlı kreditlərinin həlli ilə bağlı əlavə tədbirlər haqqında" 2019-cu il 28 fevral tarixli, 551 nömrəli istinad etməklə əsaslandırmışdır.

38. 2021-ci il 23 aprel tarixində apellyasiya məhkəməsinin qətnaməsi tərəflərə göndərilmişdir.

39. 2021-ci il 28 iyun tarixində Cavabdeh2 tərəfindən kassasiya şikayəti verilərək, apellyasiya instansiyası məhkəməsinə qətnaməsinin ləğv edilməsi, iddia tələbinin təmin edilməməsi barədə qərar qəbul olunması xahiş edilmişdir.

KASSASIYA ŞİKAYƏTİNİN VƏ ONA QARŞI ETİRAZIN DƏLİLLƏRİ, MƏHKƏMƏ İCRAATI İŞTİRAKÇILARININ İZAHATLARI

a) Kassasiya şikayətinin dəlilləri

40. İddia müddətinin tətbiq olunmaması qənaətinə gələn apellyasiya məhkəməsi tərəflər arasında yeni müqavilə münasibətinin yaranmasından bəhs etsə də, iş materiallarında iddiaçı tərəfindən Cavabdeh2 restrukturizasiya olunmalı olan məbləğin yeni güzəştli şərtlərlə kredit müqaviləsinin bağlanması təklif edilməsi ilə bağlı hər hansı bir sübuta istinad edilməmişdir. Cavabdeh2 iddiaçı tərəfindən bununla bağlı heç bir təklif, bildiriş göndərilməmiş və güzəştli şərtlərin müzakirə edilməsi üçün müraciət edilməmişdir.

41. Qətnamədə oferta və aksept, razılaşma və s. terminlərdən istifadə etməklə tərəflər arasında yeni münasibətlərin yaranmasını əsaslandırmağa çalışmaqqla MM-in 418-ci maddəsinin tələbləri pozulmuşdur.

42. Hesabdan çıxarışdan görünür ki, kredit müqaviləsi üzrə Cavabdeh2 tərəfindən sonuncu dəfə 2015-ci il 14 iyul tarixində ödəniş edilmişdir. Hazırkı iddia ərizəsi isə məhkəmənin icraatına 2020-ci il 11 iyun tarixdə, yeni müqavilə üzrə müddətin bitməsindən 4 (dörd) ildən artıq müddət keçdikdən sonra məhkəməyə təqdim edilmişdir. Cavabdeh tərəf ərizə ilə məhkəməyə müraciət edərək, iddia müddətinin keçməsi ilə bağlı iddia müddətinini tətbiq etməklə iddia tələbinin təmin olunmaması barədə qətnamə qəbul edilməsi məhkəmədən xahiş etmişdir.

43. İpoteka predmetinə tutma yönəldilməsi tələbi heç bir əsaslandırma aparılmadan təmin edilmişdir.

44. Birinci instansiya məhkəməsi haqlı olaraq Zaminbank” ASC-nin Biləsuvar filialı ilə Cavabdeh2 və Cavabdeh1 arasında bağlanmış 2013-cü il 11 aprel tarixli, 3455 sayılı ipoteka müqaviləsinin predmeti yalnız Cavabdeh1 qızma məxsus fərdi yaşayış evinin olması, müqavilədə fərdi yaşayış evinin yerləşdiyi 0,17 ha torpaq sahəsinin ipoteka predmeti kimi nəzərdə tutulmadığından, iddianın həmin hissədə əsassız olması, hazırkı iş üzrə hər-hansı müqavilə tərəfi olmadıqlarından və iddiaçı qarşısında heç bir öhdəlik götürmədiklərindən iddia ərizəsində cavabdeh kimi qeyd olunan Cavabdeh3 qızma, Cavabdeh4 qızma, Cavabdeh5 və Cavabdeh6 yönələn hissəsini əsassız hesab etmişdir. Qeyd olunan şəxslərin cavabdeh olmalarının labüdlüyü qənaətinə gələn apellyasiya məhkəməsi qətnamənin qət etdi hissəsində tutmanı ipoteka ilə yüklü edilmiş əmlaka yönəldərkən bütün cavabdehlərin adlarını qeyd etsə də, mülki iş üzrə cavabdeh olaraq gördüyü Cavabdeh5 qeyd etməmişdir.

45. Bundan başqa, birinci instansiya məhkəməsindəki icraat zamanı keçirilmiş ekspertizanın nəticəsi olaraq Cavabdeh2 iddiaçıya olan əsas borcu 7.499,94 manat müəyyən edilsə də, məhkəmə cavabdehdən tutulmalı olan həmin məbləğin 7503 manat olaraq müəyyən etdiyini əsaslandırmamışdır.

46. Cavabdeh kassasiya şikayətini əsaslandırmaq üçün Azərbaycan Respublikası MM-in 373.2, 373.3, 375.2, 379.1, 418.1-ci maddələrinə istinad etmişdir.

b)Kassasiya şikayətinə qarşı etirazın dəlilləri

47. Kassasiya şikayətinə qarşı etiraz təqdim edilməmişdir.

s)Məhkəmə icraatı iştirakçılarının izahatları

48. Cavabdeh2 in vəkili kassasiya şikayətinin dəlillərini müdafiə etmiş, şikayətin təmin edilməsini xahiş etmişdir.

49. İddiaçının vəkili kassasiya şikayətinin dəlillərinə etiraz etmiş, şikayətin təmin edilməməsini, apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qətnaməsinin dəyişdirilmədən saxlanılmasını xahiş etmişdir.

II. KASSASIYA ŞİKAYƏTİNİN MÜMKÜNLÜYÜ, KASSASIYA BAXIŞININ HƏDLƏRİ

50. Kassasiya şikayəti vaxtında, yəni apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qətnaməsinin təqdim olunduğu gündən 2 ay müddətində verilmiş (MPM-in 405.0.1-ci maddəsi), kassasiya şikayətinin məzmunu MPM-nin 407-ci maddəsinin tələblərinə uyğundur. Ona görə də, şikayət mümkün hesab edilmişdir.

51. İş üzrə Cavabdeh2 kassasiya şikayətinin nəticə hissəsində apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qətnaməsinin ləğvi xahiş edilsə də, iddianın təmin edilmiş hissəsində mübahisələndirilmişdir. Başqa sözlə, məhkəmə aktı iddianın təmin olunmayan hissəsində mübahisələndirilməmişdir. Buna görə də, hazırkı icraat çərçivəsində məhkəmə aktının qanuniliyi və əsaslılığı mübahisələndirilən hissədə yoxlanılacaqdır (MPM-in 403 və 416-cı maddələri).

52. Kassasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən işin faktiki halları yoxlanılmasa da apellyasiya instansiyası məhkəməsinin maddi və prosessual hüquq normalarını düzgün tətbiq edib-etməməsini yoxlayarkən hüquqi məsələlərin düzgün qiymətləndirilməsi üçün işin faktiki hallarının nəzərə alınması və onlara istinad olunması zəruridir. Kassasiya instansiyası məhkəməsinin işin müəyyən edilmiş faktiki hallarına istinad etməsi faktiki halların yoxlanılması və araşdırılması kimi qiymətləndirilməməlidir.

III. TƏTBİQ EDİLƏN HÜQUQ

53. Azərbaycan Respublikası MM-in müvafiq müddəalarında aşağıdakılar nəzərdə tutulmuşdur:

“Maddə 372. İddia müddəti anlayışı

372.1. Başqa şəxsdən hər hansı hərəkəti yerinə yetirməyi və ya yerinə yetirməkdən çəkinməyi tələb etmək hüququna müddət şamil edilir.

372.2. hüququ pozulmuş şəxsin iddiası ilə hüququn müdafiəsi üçün müddət iddia müddəti sayılır.”

“Maddə 373. İddia müddətləri

...

373.2. Müqavilə tələbləri üzrə iddia müddəti üç il, daşınmaz əşyalarla bağlı müqavilə tələbləri üzrə iddia müddəti isə altı ildir.

...”

“Maddə 374. İddia müddətlərinin müəyyənləşdirilməsi

374.1. Əgər müqavilədə başqa hal nəzərdə tutulmayıbsa, iddia müddətləri və onların hesablanması qaydası bu Məcəllə ilə müəyyənləşdirilir.

374.2. İddia müddətləri axımının dayandırılması və kəsilməsi əsasları bu Məcəllə ilə müəyyənləşdirilir.”

“Maddə 375. İddia müddətinin tətbiqi

375.1. Hüququn müdafiəsi haqqında tələb iddia müddətinin keçməindən asılı olmayaraq məhkəmə tərəfindən baxılmağa qəbul edilir.

375.2. Məhkəmə tərəfindən iddia müddəti yalnız mübahisə tərəfinin məhkəmə qərarı çıxarılanadək verdiyi ərizə əsasında tətbiq edilir. Mübahisə tərəfinin tətbiq edilməsi barədə ərizə verdiyi iddia müddətinin keçməsi məhkəmənin iddiadan imtina barəsində qərar çıxarması üçün əsasdır.”

“Maddə 376. İddia müddətinin əlavə tələblərə tətbiqi

Əsas tələb üzrə iddia müddəti keçdikdə əlavə tələblər (girov, dəbbə pulu, saxlama, zəminlik, beh) üzrə də iddia müddəti keçir.”

“Maddə 377. İddia müddətinin başlanması

377.1. İddia müddətinin axımı şəxsin öz hüququnun pozulduğunu bildiyi və ya bilməli olduğu gündən başlanır. Bu qaydadan istisnalar bu Məcəllə ilə müəyyənləşdirilir.

377.2. İcra müddəti müəyyənləşdirilmiş öhdəliklər üzrə iddia müddətinin axımı icra müddəti bitdikdə başlanır.

377.3. İcra müddəti müəyyənləşdirilməmiş və ya tələbetmə məqamı ilə müəyyənləşdirilmiş öhdəliklər üzrə iddia müddətinin axımı kreditörün öhdəliyi icra etmək tələbini irəli sürmək hüququnun əmələ gəldiyi andan başlanır, borcluya həmin tələbin icrası üçün güzəştli müddət verildikdə isə iddia müddəti göstərilən müddət bitdikdən sonra hesablanmağa başlanır.

...”

“Maddə 379. İddia müddəti axımının dayandırılması

379.1. İddia müddətinin axımı aşağıdakı hallarda dayandırılır:

...

379.1.3. müvafiq icra hakimiyyəti orqanı öhdəliklərin icrası üçün möhlet (moratorium) müəyyənləşdirdikdə;

...”

379.3. İddia müddətinin axımı bir şərtlə dayandırılır ki, bu maddədə göstərilmiş hallar *iddia müddətinin son altı ayında*, həmin müddət altı aya bərabər və ya altı aydan az olduqda isə iddia müddəti ərzində əmələ gəlsin və ya mövcud olmaqda davam etsin.

379.4. Müddətin dayandırılmasına əsas vermiş halın sona çatdığı gündən müddətin axımı davam edir. Müddətin qalan hissəsi altı aya qədər uzadılır, iddia müddəti altı aya bərabər və ya altı aydan az olduqda isə iddia müddətinə qədər uzadılır.

...

“Maddə 442. Öhdəliyin icra edilməməsi anlayışı

Öhdəliyin icra edilməməsi dedikdə onun pozulması və ya lazımınca icra edilməməsi (vaxtında icra edilməməsi, mallarda, işlərdə və xidmətlərdə qüsurlarla və ya öhdəliyin məzmunu ilə müəyyənləşdirilmiş digər şərtləri pozmaqla icra edilməsi) başa düşülür.”

“Maddə 443. Öhdəliyin icra edilməməsi ilə vurulan zərərin əvəzinin ödənilməsi

443.1. Öhdəliyini icra etməyən borclu kreditora dəymiş zərərin əvəzini ödəməyə borcludur. Borclunun üzərinə öhdəliyi pozmağa görə məsuliyyət qoyulmadıqda bu qayda qüvvədə olmur.

...

“Maddə 448. Öhdəliklərin icra edilməməsi üçün borclunun məsuliyyəti

448.1. Əgər bu Məcəllə ilə və müqavilə ilə ayrı qayda müəyyənləşdirilməyibse, borclu onun risk dairəsinə daxil olan öhdəliklərin icra edilmədiyini bütün hallar üçün cavabdehdir.

448.2. Borclu öz öhdəliklərinin hər bir təqsirli pozuntusu (hərəkət və ya hərəkətsizlik) üçün məsuliyyət daşıyır. Borclunu təqsirə görə, yeni qərəzə və ya kobud ehtiyatsızlığa görə məsuliyyətdən qabaqcadan azad etmək olmaz.

448.3. Borclu öz qanuni təmsilçilərinin və öhdəliyinin tamamilə və ya hissə-hissə icrası üçün xidmətlərindən istifadə etdiyi şəxslərin hərəkəti və ya hərəkətsizliyi üçün öz hərəkəti və ya hərəkətsizliyi üçün olan dərəcədə məsuliyyət daşmalıdır.

448.4. Borclu öhdəliyin pozulmasına görə bu şərtlə məsuliyyət daşımır ki, pozuntunun onun cavabdeh olmadığı haldan irəli gəldiyini və müqavilə bağlanarkən onun həmin halı nəzərə ala biləcəyini, yaxud bu halı və ya onun nəticələrini istisna edə və ya aradan qaldıra biləcəyini gözləməyin mümkün olmadığını sübuta yetirsin. Borclu maneədən xəbərdardırsa və ya xəbərdar olmalıdır, həmin maneə və icra qabiliyyətinə onun təsiri barədə kreditora dərhal məlumat verməlidir. Əgər kreditor məlumatı dərhal almazsa, borclu məlumatın vaxtında alınmaması ilə əlaqədar kreditorun düşüüyü zərər üçün məsuliyyət daşıyır.”

“Maddə 449. Pul öhdəliyinin icra edilməməsi üçün məsuliyyət

449.1. Özgəsinin pul vəsaitini qanunsuz saxlamaqla, onu qaytarmaqdan boyun qaçırmaqla, onun ödənilməsini digər şəkildə gecikdirməklə və ya başqa şəxsin hesabına pul vəsaitini əsassız əldə etməklə və ya toplamaqla ondan faydalanmağa görə həmin vəsaitin məbləğindən faizlər ödənilməlidir. Faizlərin miqdarı pul öhdəliyinin və ya onun müvafiq hissəsinin icra edildiyi gün üçün bank uçot dərəcəsi ilə müəyyənləşdirilir. Borc məhkəmə qaydasında tutulduqda məhkəmə kreditorun tələbini qərarın çıxarıldığı gün üçün bank uçot dərəcəsinə əsas götürməklə ödəyə bilər.

...

“Maddə 739. Borc müqaviləsi

739.1. Borc müqaviləsinə görə, iştirakçılardan biri (borc verən) pula və ya digər əvəz edilən əşyalara mülkiyyət hüququnu digər iştirakçıya (borc alana) keçirməyi öhdəsinə götürür, digər iştirakçı (borc alan) isə aldığı pulu və ya eyni

keyfiyyətdə və miqdarda olan eyni növlü əşyalar şəklində borc verənə qaytarmağı öhdəsinə götürür.

739.2. Borc müqaviləsinin predmeti hər hansı pul məbləği olduqda, o, kredit müqaviləsi adlandırılır. Müstəqil peşə fəaliyyəti şəklində pul borc verməklə məşğul olan şəxslər əlavə olaraq peşəkarlıq qaydasında kreditlər verilməsi haqqında müddəaları gözləməlidirlər.”

54. 2019-cu il 28 fevral tarixli “Azərbaycan Respublikasında fiziki şəxslərin problemlı kreditlərinin həlli ilə bağlı əlavə tədbirlər haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanında nəzərdə tutulmuşdur:

“ ...

5. Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankına tövsiyə edilsin ki:

5.1. bu Fərman qüvvəyə mindiyi tarixə fiziki şəxslərin xarici valyutada əsas məbləği 10 000 (on min) ABŞ dollarınadək, milli valyutada isə 17 000 (on yeddi min) manatadək olan kreditlər üzrə vaxtı keçmiş kredit borclarının restrukturizasiyası məqsədilə, Azərbaycan Respublikası Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatasının müraciəti əsasında, banklara 682 000 000,0 (altı yüz səksən iki milyon) manat məbləğində dövlət zəmanəti ilə təmin edilmiş güzəştli kredit verilməsini təmin etsin;

...

6. Banklara tövsiyə edilsin ki:

6.1. bu Fərmanın 7.1-ci bəndində nəzərdə tutulan siyahı üzrə vaxtı keçmiş kredit borcu olan fiziki şəxslərə yeni güzəştli kredit müqaviləsi bağlanmasını təklif etsinlər;

6.2. fiziki şəxslərin vaxtı keçmiş kredit borclarının restrukturizasiya olunacağını nəzərə alaraq, banklar bir ay müddətində həmin kreditlərə hesablanmış faizlərin silinməsinə və məhkəmədə olan işlərin geri çağırılmasını təmin edən tədbirlər görsünlər;

6.3. borcları restrukturizasiya olunmuş fiziki şəxslərin borc yükünün yüngülləşdirilməsini təmin edən digər tədbirlər görsünlər.

...

8. Müəyyən edilsin ki, bu Fərmanın məqsədləri üçün:

8.1. fiziki şəxslərin xarici valyutada 10 000 (on min) ABŞ dollarınadək və ya milli valyutada 17 000 (on yeddi min) manatadək olan əsas kredit borcları dedikdə onların bütün banklara və ləğvətmə prosesində olan banklara əsas kredit borclarının qalıq məbləğinin cəmi;

8.2. 10 000 (on min) ABŞ dollarınadək və ya 17 000 (on yeddi min) manatadək məbləğ dedikdə müvafiq olaraq 10 000 (on min) ABŞ dollarının və ya 17 000 (on yeddi min) manatın da daxil olduğu məbləğ;

8.3. bu Fərmanın 5-ci və 7-ci hissələrində fiziki şəxslərin kredit borcları dedikdə onların 2012-ci il yanvarın 1-dən bu Fərman qüvvəyə mindiyi günədək bağlanmış kredit müqavilələrinə əsasən bütün banklara və ləğvətmə prosesində olan banklara əsas kredit borclarının qalıq məbləğinin cəmi;

...

8.6. vaxtı keçmiş kredit borcu dedikdə fiziki şəxslərlə 2012-ci il yanvarın 1-dən bu Fərman qüvvəyə mindiyi günədək bağlanmış kredit müqavilələri üzrə əsas məbləğin və (və ya) faiz borclarının ödənilməsi 360 gündən çox gecikdirilmiş borclar;

8.7. restrukturizasiya dedikdə əsas kredit borclarının ödənilməsi məqsədilə fiziki şəxslərə güzəştli kreditlərin verilməsi;

8.8. güzəştli kredit dedikdə fiziki şəxslərin vaxtı keçmiş kredit borclarının restrukturizasiyası məqsədilə onlara banklar tərəfindən illik faiz dərəcəsi 1 faiz, banklara isə Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankı tərəfindən illik faiz dərəcəsi 0,1 faiz olmaqla 5 il (1 il güzəşt müddəti ilə) müddətinə verilən kreditlər;

...

8.10. məhkəmədə olan işlərin geri çağırılması dedikdə vaxtı keçmiş kredit borcları ilə bağlı məhkəmələrdə olan iddialardan imtina edilməsi və icra sənədi üzrə icraata xitam verilməsi ilə əlaqədar Azərbaycan Respublikası Mülki Prosesual Məcəlləsinin və “İcra haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun tələblərinə uyğun tədbirlər görülməsi nəzərdə tutulur.

...”

55. Azərbaycan Respublikası MPM-in müvafiq müddəalarında aşağıdakılar nəzərdə tutulmuşdur:

“Maddə 14. İş üzrə məhkəmə baxışının prinsipləri

...

14.2. Məhkəmə yalnız tərəflərin təqdim etdikləri sübutları araşdırmalı və onlardan istifadə etməlidir.

...”

“Maddə 77. Sübut etmə vəzifəsi

77.1. Hər bir tərəf öz tələblərinin və etirazlarının əsası kimi istinad etdiyi halları sübut etməlidir.

...

77.3. İşdə olan sübutlar əsasında işə baxmaq mümkün olmadıqda, məhkəmə zəruri əlavə sübutlar təqdim etməyi tərəflərə təklif edə bilər.”

“Maddə 78. Sübutların təqdim edilməsi və tələb olunması

78.1. Sübutlar işdə iştirak edən şəxslər tərəfindən birinci instansiya məhkəməsinə təqdim edilir.

...”

“Maddə 88. Sübutların qiymətləndirilməsi

Məhkəmə sübutlara obyektiv, qərəzsiz, hərtərəfli və tam baxdıqdan sonra həmin sübutlara tətbiq edilməli hüquq normalarına müvafiq olaraq qiymət verir. Heç bir sübutun məhkəmə üçün qabaqcadan müəyyən edilmiş qüvvəsi yoxdur.”

“Maddə 416. Kassasiya instansiyasında işə baxmanın hədləri

Kassasiya instansiyası məhkəməsi apelyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən maddi və prosessual hüquq normalarının düzgün tətbiq edilməsini yoxlayır.”

IV. Kassasiya instansiyası məhkəməsinin mövqeyi

56. İşin məhkəmələr tərəfindən müəyyən edilmiş hallarına görə İddiaçı ASC-nin Biləsuvar filialı ilə Cavabdeh2 arasında bağlanmış 2013-cü il 11 aprel tarixli 3455 nömrəli kredit müqaviləsinə əsasən iddiaçı tərəfindən Cavabdeh2 illik 6 faiz dərəcəsi ilə, 36 ay müddətinə 15.000 manat məbləğində kredit verilmişdir. Həmin kredit müqaviləsi üzrə öhdəliklərin təminatı üçün iddiaçı ilə Cavabdeh2 və Cavabdeh1 arasında 2013-cü il 11 aprel tarixli ipoteka müqaviləsi bağlanmış və müqaviləyə əsasən Cavabdeh1 məxsus Biləsuvar şəhəri, H.Aslanov küçəsində olan 0,17 ha torpaq sahəsində yerləşən 199,2 kv.m ümumi, 78,8 kv.m yaşayış sahəsindən ibarət 2 mərtəbəli, 5 otaqlı fərdi yaşayış evi iddiaçının Biləsuvar filialının xeyrinə ipoteka ilə yüklü edilmişdir. İddiaçı tərəfindən kredit müqaviləsi üzrə öhdəliklər yerinə yetirilsə də, Cavabdeh2 həmin müqavilə üzrə üzərinə düşən öhdəlikləri tam yerinə yetirməmişdir.

57. Apelyasiya instansiyası məhkəməsi iddianın əsas borcun tutulması və tutmanın ipoteka predmetinə yönəldilməsi hissəsində əsaslı olması qənaətinə gələrək göstərmişdir ki, kredit müqaviləsi üzrə tələb olunan borc mövcud olmamış, tərəflər arasında dövlətin dəstəyi ilə kompensasiya olunaraq təklif olunan 7.503 manat borc pulun qaytarılması ilə yeni müqavilə münasibəti yaranmış iddiaçı tərəfindən oferta (müqavilə bağlamaq təklifi) göndərilmiş və cavabdeh borclu Cavabdeh2 aksept etməsi (təklifin qəbulu) vasitəsi ilə təklif olunan məbləğlə razılaşıaraq buna etiraz etməmişdir. Fərmanın icrasından sonra iddiaçıya ödənilməmiş əsas borc qismində qalıq borcunun 7.503 min manat təşkil etməsi və bunun müqabilində tərəflər arasında müqavilə bağlandığı halda müqavilə

münasibətlərinə uyğun olaraq borcun ödənilməsi, müqavilə münasibətinə girmək istəmədiyi halda isə kreditorun ümumi əsaslarla müəyyən olunan pulun məhkəmə qaydasında tələb etmək hüququ yaranmışdır (bax yuxarıda §33-37).

58. Məhkəmə kollegiyası apellyasiya instansiyası məhkəməsinin iddianın təmin edilməsi hissəsində gəldiyi nəticə ilə razılaşmır və hesab edir ki, məhkəmə tərəfindən işin müəyyən edilmiş faktiki hallarına maddi hüquq normaları düzgün tətbiq edilməmişdir.

59. Belə ki, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2019-cu il 28 fevral tarixli "Azərbaycan Respublikasında fiziki şəxslərin problemlı kreditlərinin həlli ilə bağlı əlavə tədbirlər haqqında" Fərmanında öhdəliklərin icrası üçün hər hansı möhlət verilməsi nəzərdə tutulmamış, banklara vaxtı keçmiş kredit borcu olan fiziki şəxslərə yeni güzəştli kredit müqaviləsi bağlanmasını təklif etmələri, fiziki şəxslərin vaxtı keçmiş kredit borclarının restrukturizasiya olunacağını nəzərə alaraq bir ay müddətində həmin kreditlərə hesablanmış faizlərin silinməsinə və məhkəmədə olan işlərin geri çağırılmasını, borcları restrukturizasiya olunmuş fiziki şəxslərin borc yükünün yüngülləşdirilməsini təmin edən digər tədbirlər görmələri tövsiyə edilmişdir (Fərmanın 6-cı bəndi).

60. Baxılan iş üzrə tərəflər arasında bağlanmış kredit müqaviləsi üzrə borcların sözügedən Fərmanın təsiri altına düşməsi işin mübahisələndirilməyən halıdır.

61. İşin müəyyən edilmiş hallarına görə Cavabdeh2 qeyd olunan Fərmanın tələbləri qaydasında kredit borcunun restrukturizasiya olunması təklif olunmuşdur. Lakin Cavabdeh2 tərəfindən kredit borcunun restrukturizasiya edilməsi məqsədilə ləğv prosesində olan Banka və ya Əmanətlərin Sığortalanması Fonduna müraciət edilməsi və tərəflər arasında yeni müqavilənin bağlanması işin materiallarından müəyyən edilmir.

62. Apellyasiya instansiyası məhkəməsinin işdə olan hansı sübutlara əsasən iddiaçı tərəfindən göndərilmiş ofertanın (müqavilə bağlamaq təklifinin) cavabdeh borclu tərəfindən aksept edilməklə, tərəflər arasında yeni müqavilə münasibətlərinin yarandığı qənaətinə gəldiyi müəyyən deyildir. İşin materiallarına tərəflər arasında yeni müqavilənin bağlanmasına dair hər hansı sübut əlavə edilməmişdir.

63. Nəzərə alınmalıdır ki, qətnamə iş üzrə müəyyən edilmiş hallara və tərəflərin qarşılıqlı münasibətlərinə uyğun əsaslandırılmalıdır. Qətnamə çıxarıldıqda hakim sübutları qiymətləndirir, iş üçün əhəmiyyətli olan nə kimi halların müəyyən edildiyini, nə kimi halların müəyyən edilmədiyini, tərəflərin hansı hüquqi münasibətdə olmalarını, həmin iş üzrə hansı qanunun tətbiq edilməli olduğunu və iddianın təmin olunub-olunmadığını müəyyən edir (MPM-nin 217.3, 218.1-ci maddələri).

64. Məhkəmə kollegiyası tələb olunan borc üzrə iddia müddətinin ötürülməsi ilə bağlı cavabdehin kassasiya şikayətinin dəlillərinə münasibətdə qeyd edir ki, Azərbaycan Respublikasının Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatasının 2019-cu il 27 mart ***** sayılı "Fiziki şəxslərin xarici valyutada olan kreditlərinin əsas məbləğinin devalvasiya nəticəsində manatla artmış hissəsinin ödənilməsi mexanizminin və həmin məbləğə hesablanmış faiz və dəbbə pulu (cərimə, penya) üzrə tətbiq ediləcək güzəştlərin müəyyən edilməsi Qaydası"nın 6.16-cı bəndinə əsasən, fiziki şəxslərin kredit borclarının restrukturizasiyası məqsədilə yeni güzəştli kredit müqaviləsinin bağlanması ilə bağlı müraciətlərinin qəbulu *2019-cu ilin dekabrın 31-də* başa çatır.

65. İşin materiallarından görünür ki, iddiaçının Biləsuvar filialı ilə Cavabdeh2 arasında bağlanmış 2013-cü il 11 aprel tarixli, 3455 sayılı kredit müqaviləsi üç il müddətinə bağlanmış, 2016-cı ilin 11 aprel tarixinə müqavilə müddəti bitmişdir. Hesabdan çıxarış məlumatlarına əsasən həmin müqavilə üzrə sonuncu ödənişlər 2015-ci ilin 14 iyul tarixində olmuşdur.

66. Göründüyü kimi, iddiaçı mübahisəli borcun restrukturizasiyası məqsədilə cavabdehə müraciət zamanı, artıq həmin borcun tələb edilməsi üçün iddia müddətinin 2019-cu ilin 1 aprel tarixində bitməsinə nəzərə almamışdır. Hazırkı tələblə bağlı iddia ərizəsi birinci instansiya məhkəməsinə 2020-ci il 11 iyun tarixində təqdim edilmiş, bununla da iddiaçı tərəfindən mülki qanunvericiliklə müəyyən edilmiş, müqavilə tələbləri üzrə üç illik iddia müddəti ötürülmüşdür. Cavabdeh birinci instansiya məhkəməsində iddia müddətinin tətbiqi haqqında ərizə verərək tələbin rədd olunmasını xahiş etmişdir.

67. İddia müddəti ilə bağlı İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin Stanyo

Belçikaya qarşı iş üzrə 07 iyul 2009-cu il tarixli qərarında göstərilmişdir ki, qanunvericilikdə müəyyən olunan iddia müddətinin məqsədi hüquqi müəyyənlikdir. Bu institut, potensial cavabdehləri vaxtı ötmüş tələblərdən qoruyur və məhkəmələri müəyyən zaman keçdikdən sonra qeyri-müəyyən və natamam sübutlara əsaslanmaqla qərar çıxarmaq zərurətindən azad edir.

68. Həmçinin Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsinin "Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 373.2 və 384.0.4-cü maddələrinin şərh edilməsinə dair 03 iyun 2013-cü il tarixli qərarında qeyd edilmişdir ki, iddia müddəti institutu mülki dövriyyənin, hüquq münasibətlərinin müəyyənliyini və sabitliyini yaratmaq, onların iştirakçılarını intizamlandırmaq, hüquq münasibətlərinin subyektlərinin hüquq və qanuni maraqlarının müddət baxımından vaxtında müdafiəsini və bərpasını təmin etmək məqsədi daşıyır. Belə ki, pozulmuş hüquqların məcburi müdafiəsi üçün ağlabatan müddət məhdudiyyətlərinin olmaması işin baxılması üçün əhəmiyyət kəsb edən sübutların toplanmasının və saxlanması üçün lazımlı olduğunu nəzərə almayan cavabdehlərin və üçüncü şəxslərin qanunla qorunan hüquq və maraqlarının pozulmasına gətirib çıxarardı. Mübahisə tərəfinin ərizəsi əsasında məhkəmə tərəfindən iddia müddətinin tətbiqi mülki mübahisə tərəflərini əsaslandırılmamış çəkişmələrdən qoruyur və eyni zamanda, onları öz hüquqlarını vaxtında həyata keçirmələrinə və müdafiəsinə məcbur edir.

69. Beləliklə, məhkəmə kollegiyası sözügedən kredit müqaviləsi üzrə sonuncu ödənişlərin 2015-ci ilin 14 iyul tarixində aparıldığını, müqavilə müddətinin 2016-cı il 11 aprel tarixində bitməsinə və həmin müqavilə üzrə məhkəmədə borcun tutulması tələbinin 2020-ci il 11 iyun tarixində irəli sürülməsini nəzərə alaraq hesab edir ki, hazırki iddia üzrə iddia müddəti ötürüldüyündən və cavabdeh iddia müddətinin tətbiqinə dair birinci instansiyaya məhkəməsinə ərizə verdiyindən, iddia mübahisələndirilən hissədə-əsas borcun tutulması və tutmanın ipoteka predmetinə yönəldilməsi hissəsində təmin edilməlidir. Bu zaman məhkəmə kollegiyası həmçinin nəzərə alır ki, əsas tələb üzrə iddia müddəti keçdikdə əlavə tələblər (girov, dəbbə pulu, saxlama, zəminlik, beh) üzrə də iddia müddəti keçir (MM-in 376-cı maddəsi).

70. Kollegiya hesab edir ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən iddia tələbinə qiymət verildikdən, MM-in 375-ci maddəsinin tələbləri pozulmuş, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsi Plenumunun "Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 373.2 və 384.0.4-cü maddələrinin şərh edilməsinə dair" 2013-cü il 3 noyabr tarixli Qərarında ifadə olunmuş hüquqi mövqe nəzərə alınmamışdır.

71. Beləliklə, məhkəmə kollegiyası belə qənaətə gəlir ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən mübahisələndirilən hissədə məhkəmə aktı qəbul edilərkən maddi hüquq normaları pozulduğundan və işin yenidən araşdırılması üçün həmin məhkəməyə göndərilməsinə zərurət olmadığından, iş üzrə qəbul edilmiş qətnamə iddianın qismən təmin edilməsi hissəsində ləğv edilməli, yeni qərar qəbul edilərək, iddia həmin hissədə də iddia təmin edilməli, kassasiya şikayəti təmin edilməlidir.

72. MPM-in 415-1, 416, 417, 418, 419-cü maddələrini rəhbər tutaraq məhkəmə kollegiyası

qərara aldı:

Kassasiya şikayəti təmin olunsun.

Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinin Kommersiya Kollegiyasının 2021-ci il 13 aprel tarixli 2-2(106)-90/2021 nömrəli qətnaməsi mübahisələndirilən - "iddia qismən təmin edilərək, Cavabdeh2 7503 (yeddi min beş yüz üç manat) manat pulun alınaraq iddiaçıya ödənilməsi, tutmanın ipoteka predmetinə yönəldilməsi, ipoteka ilə yüklü edilmiş Biləsuvar şəhəri, Həzi Aslanov küçəsində yerləşən 67 nömrəli fərdi yaşayış evi, mülkiyyətində olan 0,17 ha torpaq sahəsi ilə birlikdə açıq hərracdan satılaraq satışdan əldə olunmuş vəsaitin borcun ödənilməsinə yönəldilməsi, ipoteka predmetinin hərracdan likvid satış qiyməti 85.000 (səksən beş min) manat məbləğində müəyyən edilməsi» hissəsində ləğv edilsin.

Yeni qərar qəbul edilərək, iddia həmin hissədə də təmin edilməsin.

Qərar qəbul edildiyi andan qüvvəyə minir.

Sədrlik edən:

K.N.Abiyeva

Hakimlər:

İ.A.Dadaşov

B.F.Qəribov